

Παρουσίαση της πρωτοβουλίας από τον Διοικητή

Όταν, με τη συμπλήρωση 50 χρόνων από την τουρκική εισβολή, η ΕΥΠ έδινε στη δημοσιότητα τον Νοέμβριο του 2024, τα Δελτία Πληροφοριών για την Κύπρο, Ιουλίου και Αυγούστου 1974, είχα αναφερθεί, παρουσιάζοντας την πρωτοβουλία αυτή, στην πρόθεση της Υπηρεσίας «να συνεχίσει και με άλλες τέτοιες αντίστοιχες πρωτοβουλίες, που θα δώσουν την ευκαιρία σε ιστορικούς, αλλά και στον λαό μας, να συνεκτιμήσει και την οπτική γωνία της Υπηρεσίας, με τα τότε χαρακτηριστικά της, στη μελέτη ακόμα και «δύσκολων», «αμφιλεγόμενων» ή και «σκοτεινών» στιγμών της ιστορίας μας».

Στόχος μας ήταν και παραμένει, η διάθεση του αρχειακού υλικού της ΕΥΠ να μην είναι συγκυριακή και με διάφορες αφορμές, αλλά να λάβει, σύμφωνα και με τις καλύτερες διεθνείς αρχειακές πρακτικές, όπως εφαρμόζονται και από ομόλογες υπηρεσίες, τη μορφή τακτικής και συστηματικής αποδέσμευσης εγγράφων, που με μια κανονικότητα και αφού έχει τηρηθεί η προβλεπόμενη εσωτερική διαδικασία, θα διατίθενται στην επιστημονική κοινότητα και σε κάθε ενδιαφερόμενο.

Είναι στο πλαίσιο αυτό, που η ΕΥΠ δίνει σήμερα στη δημοσιότητα 123 έγγραφα (2.000 σελίδες περίπου) από το αρχείο των πρώτων χρόνων της λειτουργίας της: Από το 1953 όταν ιδρύθηκε, μέχρι και το 1959.

Πρόκειται για Δελτία Πληροφοριών, αλλά και άλλα έγγραφα, που αφορούν δύο κατηγορίες: Η πρώτη αφορά αυτό που εκλαμβάνονταν τότε ως «κομμουνιστικός κίνδυνος». Στην πλειοψηφία τους περιλαμβάνουν, πληροφορίες, εκτιμήσεις και αναλύσεις για τις τότε κομμουνιστικές χώρες του λεγόμενου «σοβιετικού συνασπισμού», αλλά και για δράσεις Ελλήνων, γνωστών, ή, θεωρούμενων από την Υπηρεσία, «κομμουνιστών», που εργάζονταν, σπούδαζαν ή, γενικότερα, διαβιούσαν στο εξωτερικό. Υπάρχουν επίσης πολλά έγγραφα για την «κομμουνιστική δραστηριότητα στην Ελλάδα», αλλά και την «κατάσταση σε φυλακές και τόπους εξορίας των κομμουνιστών».

Εκτός όμως από τα ως άνω δελτία και έγγραφα, στο υλικό που αποχαρκτηρίζεται και παρουσιάζεται σήμερα, περιλαμβάνεται και μια δεύτερη ενότητα που αφορά δελτία με πληροφορίες για χώρες και περιοχές της άμεσης γειτονιάς μας και πάγιου εθνικού ενδιαφέροντος (Βαλκάνια, Τουρκία, Μέση Ανατολή).

Είναι προφανές ότι τα έγγραφα και των δύο αυτών κατηγοριών και κυρίως ο τρόπος με τον οποίο έχουν συνταχθεί, επηρεάζονται καθοριστικά από το κλίμα που χαρακτήριζε τη δεκαετία του 50, ιδίως στην Ευρώπη και την Ελλάδα: Στην Ευρώπη είχε πια εδραιωθεί ο ψυχρός πόλεμος και, τόσο στο δυτικό, όσο και στο ανατολικό της τμήμα, επικρατούσε η πεποίθηση ότι η αντιπαράθεση ανάμεσα στα δυο στρατόπεδα μπορούσε να έχει διάρκεια, εντάσεις και επικίνδυνες εξελίξεις, και ότι η αντιπαράθεση αυτή, πέρα από τη διπλωματική, κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική διάσταση, περιλάμβανε και μια στρατιωτική, που μπορούσε να λάβει ακόμα και την μορφή πολεμικής σύγκρουσης.

Η Ελλάδα από την άλλη πλευρά ζούσε σε έντονα πολωτικό μετεμφυλιακό κλίμα, με το ΚΚΕ να είναι εκτός νόμου και με τον φόβο αποσταθεροποίησης, με «κομμουνιστικό δάκτυλο», να αποτελεί βασικό στοιχείο της κυρίαρχης ιδεολογίας και να επηρεάζει σημαντικά τη στάση και τις δράσεις των Υπηρεσιών Ασφαλείας. Επίσης, ως απόρροια του εμφυλίου και του τρόπου με τον οποίο έληξε, η χώρα μας, σε σχέση με λοιπές χώρες του λεγόμενου δυτικού στρατοπέδου, βρέθηκε με δυο ιδιαιτερότητες: στο εξωτερικό, μια μεγάλη κοινότητα ομοεθνών της που ζήτησαν καταφύγιο και έζησαν στις κομμουνιστικές χώρες, και στο εσωτερικό, ένα τεράστιο, αναλογικά, αριθμό φυλακισμένων και εκτοπισμένων, που θεωρούντο επικίνδυνοι για την ασφάλεια της χώρας, λόγω «κομμουνιστικής ιδεολογίας».

Σε αυτό το περιβάλλον ήταν φυσικό για μια Υπηρεσία, όπως η τότε ΚΥΠ, με τα όποια μέσα διέθετε, να παρακολουθεί τις πολιτικές εξελίξεις στις χώρες του «σοβιετικού μπλοκ» και στην ίδια την ΕΣΣΔ, στο πλαίσιο της γενικότερης ιδεολογικής αντιπαράθεσης της Δύσης με αυτές, αλλά και να εστιάζει στις χώρες ειδικότερου ελληνικού ενδιαφέροντος, στη βάση και εθνικών προτεραιοτήτων. Αναμενόμενη επίσης θα πρέπει να θεωρείται, αφού αντανακλούσε τις αντικομμουνιστικές φοβίες και προτεραιότητες του κράτους και της εποχής, η έντονη ενασχόληση με την κομμουνιστική παρουσία και «απειλή», εντός της χώρας, αλλά και με την κατάσταση και τις δράσεις ελληνικών κοινοτήτων σε κομμουνιστικές χώρες. Με αυτό το πρίσμα επίσης θα πρέπει να ιδωθεί, όχι μόνο η επιμέρους θεματολογία, αλλά και η φρασεολογία που επιλέγεται.

Η δημοσίευση πάντως τέτοιου είδους υλικού από έναν κρατικό φορέα, με τα χαρακτηριστικά της ΕΥΠ, επιβεβαιώνει, νομίζω, ότι αυτό το κεφάλαιο της ιστορίας μας έχει κλείσει οριστικά και η χώρα και οι υπηρεσίες της μπορούν πια να βλέπουν ψύχραιμα, με καθαρή ματιά, κριτικά και αυτοκριτικά, ακόμα και ιδιαίτερα φορτισμένες κατά το παρελθόν, περιόδους της ιστορίας τους.

Εξυπακούεται ότι οι προσπάθειες για εντοπισμό και αποχαρακτηρισμό αρχαικού υλικού, που θα φωτίσει ακόμα περισσότερο την περίοδο αυτή, καθώς και τον ρόλο

και τις αντιλήψεις της Υπηρεσίας θα συνεχιστούν. Η αποδέσμευση δε, σήμερα, μιας μεγάλης ομάδας εγγράφων πρέπει να γίνει αντιληπτή, ακριβώς, ως πρώτη φάση μιας, συστηματικής πια, προσπάθειας δημοσιοποίησης ιστορικού αρχείου, που θα συνεχιστεί και θα καλύψει και άλλα θέματα, αλλά και άλλες περιόδους της λειτουργίας της Υπηρεσίας και της ιστορίας της χώρας, με στόχο τη συμβολή της ΕΥΠ στην καλύτερη κατανόηση όχι μόνο του εκάστοτε ρόλου της, αλλά και των προτεραιοτήτων και ιδιαιτεροτήτων κάθε εποχής.

Καθώς το ισχύον νομικό πλαίσιο δίνει τη δυνατότητα στην Υπηρεσία, βεβαίως με συγκεκριμένη διαδικασία, να αποχαρακτηρίζει και δημοσιοποιεί επιλεγμένα έγγραφα της, θέτοντας ως υποχρεωτικό ελάχιστο χρονικό όριο παρέλευσης τα 50 χρόνια από την σύνταξή τους, στόχος μας είναι η βαθμιαία και τακτική αποδέσμευση και υπόλοιπων τμημάτων του ιστορικού μας Αρχείου, με χρονική σειρά, ώστε σε εύλογο χρονικό διάστημα, η αποδέσμευση αρχείων να λάβει τη μορφή τακτικής, σχεδόν αυτόματης, διαδικασίας, με τη συμπλήρωση ακριβώς 50 χρόνων από το έτος σύνταξης των σχετικών εγγράφων.

Με την στάση μας αυτή ελπίζουμε να συμβάλουμε και από πλευράς μας στις προσπάθειες για καλύτερη κατανόηση, ακόμα και ιδιαίτερα φορτισμένων περιόδων ή ευαίσθητων πτυχών της πρόσφατης ιστορίας μας, στο πλαίσιο μιας συστηματικής, ψύχραιμης, μη συμπλεγματικής, συλλογικής διαδικασίας αυτογνωσίας, που δεν είναι απλώς επιθυμητή αλλά τελικά απαραίτητη, για κάθε δημοκρατική χώρα.

Θεμιστοκλής Δεμίρης